

“YÜZYILA DAMGASINI VURAN ÖNDER: ATATÜRK” KİTABINDA DÜNYA LİDERİNİ ANLAMAK, ANLAYABİLMEK

TO UNDERSTAND AND BE ABLE TO UNDERSTAND THE WORLD
LEADER IN THE BOOK "ATATÜRK, THE LEADER WHO SHAPED THE
CENTURY"

Betül BATIR*

Geliş Tarihi/Received:12.12.2022

Kabul Tarihi/Accepted:04.06.2023

ABATIR, Betül, (2023), “Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk” Kitabında Dünya Liderini Anlamak, Anlayabilmek”, Belgi Dergisi, S.26, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2023/II, ss. 277-285.

“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.”

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatı, eğitimi, başarıları, katıldığı savaşlar, eserleri, devrimleri, ilkeleri her biri ayrı bilim dalının uzmanları için kaynak niteliğindedir. En kapsamlı araştırma ve detaylı izahat ise Sadık K. Tural’ın kitabında söylediği gibi namuslu tarihçiler¹ tarafından yapılmalıdır. Tarih bilim dalında uzman olanların hazırladığı kitaplardan farklı bir yapı ve üslup taşıyan üçüncü basımı yapılan *Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk* isimli eser, kavramları ve olguları tahlil edip hükme bağlama çabasının örneklerinden biridir.

Türk Dili ve Edebiyatı alanında bilim insanı olan Prof. Dr. Sadık K. Tural² tarafından kaleme alınan *Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk* isimli eser kronolojik tarih metoduyla yazılmış bir eser olmayıp tarihçiler tarafından yazılan eserlerden bu anlamda farklılık göstermektedir. Türk diline hâkim bir bilgin olan Sadık K. Tural, kavramlarla durum tespiti yaparak Mustafa Kemal Atatürk’ü anlamayı ve anlatmayı başarılı bir şekilde ifade etmiştir. Kitabın ilk baskısı Nisan 2015 yılında (2.500 adet)³ ve ikinci baskısı Ocak 2018 yılında (1.500 adet) yayınlanmıştır. Editörlüğünü Prof. Dr. Serap Taşdemir’in yaptığı üçüncü baskı ise Eylül 2022 tarihinde (2.000 adet) Eğitim Dostları Vakfı’nın yayını olarak gözden geçirilerek ve eklemeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Tamamı 448 sayfalık olan

*Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi, bbatir@iuc.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-0061-3889>).

1 Bkz. Sadık K. Tural, *Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara: Eğitim Dostları Vakfı Yayını, 2022, s.11.

2 Prof. Dr. Sadık K. Tural: 7 Temmuz 1946, Kırıkkale doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Kırıkkale’de yaptı. Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde başladığı üniversite eğitimini Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde tamamladı. Bir süre öğretmenlik (1964-67, 1971-72), *Türk Ansiklopedisi’nde* düzeltmenlik ve redaktör yardımcılığı (1968-71) yaptı. 1972’de Hacettepe Üniversitesi’nde Türkçe öğretim görevlisi, 1973’te asistan oldu. Uzun yıllar görev yaptığı bu üniversitede edebiyat doktoru (1978), yardımcı doçent (1982), doçent (1983) ve profesör (1988) oldu, bir süre sonra Gazi Üniversitesi’ne (1989) geçti, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü ve Sanat Tarihi bölümü başkanlıkları yapıp 1996’da görevlerinden çekildi. DPT’de kültür plânlamacısı (1984-88), Atatürk Kültür Merkezi Başkanı (1993-2002) olarak görev yaptı.2000-2009 yıllarında Atatürk Kültür dil ve Tarih Yüksek Kurumu başkanlığında bulundu. Kendisinin yayınlanmış kitapları ve makaleleri bulunmaktadır.

3 Eserin ilk baskısı hakkında yapılan tanıtım çalışması hakkında bkz: Serap Taşdemir, “Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk” Üzerine”, *Atatürk Haftası Armağanı*, 10 Kasım 2017, Ankara: ATASE, 2017, s. 43-49.

eserin kapağında yer alan Mustafa Kemal Atatürk'ün nadir fotoğraflarından biri Hanrı Benazus'un arşivinden, Serpil Sümer ve Fuat Sümer tarafından seçilmiştir.

Sadık K. Tural kitabı, tarihin ruhuna, ataların ruhuna saygı olarak kaleme aldığını, bilinçli benlikli ve kimlikli olma heyecanı ile bilgi ve belgeleri aktardığını belirtmektedir (s.190-191). Bu özel ve hassas tutum kitabın başlangıcında da görülmektedir. Bu kitabın yeni baskını Eğitim Dostları Vakfı yaptırmıştır; ancak baskı giderlerini karşılayan Ankaralı iş insanı merhum Ayhan Sümer'i anlatan Vakıf başkanının ve aile temsilcisinin yazdıkları iki yazı birer vefa örneğidir. (s.11-17).

Sadık K. Tural eserinde toprağın ruhunu, ataların ruhunu "Vatan Tapusu Bilinçli Paydaşlarıdır" başlığında ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır (s.263-269). Sadık K. Tural, Mustafa Kemal'i de atalarının ruhlarının, çığlıklarının nasıl çağırıldığını, elinde lüks bir yaşamı seçme imkânı varken O'nun nasıl bağımsızlık için mücadeleyi seçerek cephelerde İstiklâl Savaşı verdiğini anlatmaktadır:

"O, Çanakkale'nin ateş çemberinden sonraki, Güneydoğu Anadolu'daki sıkıntılı ayların ardından, İstanbul'a yeni dönmüştür. Otuz dokuz yaşında bir Tuğgeneral... Kemal Paşa, ataların çığlığını benliğinde duyarak, bakınız ne diyor: "Atalarımın ruhu beni göreve davet ediyordu." (s.191;308).

Atatürk'ün 57 yıllık hayatının değişmeyen millî ve insanî hedeflerini Sadık K. Tural üç maddede sıralamaktadır:

- 1.Bağımsız devlet kurabilme yeteneği,
- 2.Sömürgeleşmeye ve ayrışmaya karşı çıkma bilinci,
- 3.Özgüven duygusu ve teknolojisi yüksek millî ordu sahipliği (s.147-148).

Gelecek, tarihimizdeki olayların ve tarihî kişilerin değerlendirilmesi ile yönlendirilebilir (s.42;164). Bu yargı, Sadık K. Tural'a göre Atatürk'ün vizyonunun temelini de oluşturmaktaydı.

Sadık K. Tural, kitabında savaş kavramını *sonucu önceden yazılmış bir senaryo* olarak ifade ederken, bu kavramı *zafer veya ganimet toplama, sömürü şartlarını belirleme oyunu* olarak tanımlamaktadır. Bu tanım üzerinden *tarihin devletler mezarlığı, milletler hastanesi* olduğunu *akıllı, bilgili, bilinçli aydınların bildiklerini*, bu bilinçle tarihi olayları değerlendirirken de *tarihte yaşamış yönetici/lider sayılanların bilincine, durum bilgisine, kararlılığına ve inandırıcılığına bağlı olduğunu* da anlayabileceklerini belirtmektedir (s.72) :

Sadık K. Tural, eserin bütününde işgal altındaki bir devletin, Türkiye devletinin yeniden doğuşunda verdiği İstiklâl Mücadelesi'nde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin "Devlet Ebed Müddet" oluşunda üç önemli vesikayı detaylandırmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'e ait olan bu vesikalar; Havza'dan yazılan telgraflar⁴, Amasya Tamimi ve Sivas Kongresi açılış konuşmasıdır. Tural bu vesikaların temelinde Mustafa Kemal Atatürk tarafından yazılmış, söylenmiş vesika ve nutuklara da zaman zaman yer vermektedir. Bir "ihtilal beyannamesi", bir "isyan bildirisi" olarak adlandırdığı üç metin için ise şunları söylemektedir:

4 Havza Postahanesi'nden kendi imzasıyla çekilen 44 adet telgraf. Bkz. s.87.

Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk” Kitabında Dünya Liderini Anlamak,
Anlayabilmek

“Bir ihtilal beyannamesi, bir isyan bildirisi olan üç metin ise, akıl sahiplerinin tekrar tekrar okuması gereken üç müthiş belgedir: Amasya Tamimi; Sivas Kongresi Açış konuşması; 24 Nisan 1920 günü Millî Meclis’teki konuşması...”

Bu metinlerin özü, vatanın ve milletin bölünmezliğini, Türklüğe dayalı bağımsız yeni bir devlet kurulmasının vaz geçilmezliğini bildiren durum tespitleridir.

Bu metinlere yansıyan durum tespit bilgisi ve çözüm tekliflerinin öğrenilmesi, O’nu ve zaferini anlamayı kolaylaştıracaktır.

Bu metinlere ilişkin tahlil ve yorumları namuslu tarihçilere bırakıyorum.”(s.92).

Mustafa Kemal Atatürk’ün telgrafları kadar Meclis konuşmaları, Nutuk, Söylev ve Demeçleri özellikle tarih bilimi ile uğraşan uzmanlar için bir arşiv niteliğindedir. Temel kaynaklar olarak söylediğimiz bu eserleri her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının okumuş olması gerekmektedir. Sadık K. Tural, kitabının birçok yerinde Mustafa Kemal Atatürk’ün eserlerinden biri olan Büyük Nutuk’tan söz etmektedir (s.185-186;308). Nutuk neden önemlidir ve neden tekrar tekrar okunmalıdır sorusuna bir cevap gibi özetlediği “meşruiyetin nelerin bedeli olduğunun tarih önünde açıklamasıdır” yargısını kanıtlarcasına yer verdiği Nutuk’taki son cümlelerdir:

“Efendiler, bu nutkumla, millî varlığı sona ermiş sayılan büyük bir milletin, istiklâlini nasıl kazandığını, bilim ve tekniğin en son esaslarına dayanan millî ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım.

Bugün ulaştığımız netice, asırlardan beri çekilen millî felaketlerin yarattığı uyanıklığın eseri ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.” (s.185-186).

Üçüncü baskısı yayınlanan *Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk* isimli kitapta ana kaynaklar diyebileceğimiz birinci el kaynaklardan ve her biri konusunda uzman kişiler tarafından yazılmış eserlerden yararlanılmıştır. Belge ve vesikaların orijinallerine ulaşılarak, değerlendirmeler bunlar üzerinden yapılmıştır. Bu anlamıyla da eser Atatürk dönemi ile ilgili çalışma yapacaklar için bir literatür bilgisini de içinde barındırmaktadır. Yapılacak birkaç ilâve ile birlikte eserin bir sonraki basımında bu zengin kaynakçanın yer almasının faydalı olacağını belirtmeliyim.

Eserde zaman zaman tarihçilere seslenen Sadık K. Tural, bazı konuların araştırılmaya ihtiyacı olduğunu ve araştırılmayan konuların varlığından söz etmektedir. Disiplinlerarası bir çalışma örneği olarak bu eser, biz tarihçilere, farklı bir eleştiri ile bizden ne beklenildiğini fark ettirmesi adına önemlidir.

Sadık K. Tural, tarih denilen alanı veya olguyu, *bilgisi, bilinci, cesareti ve vizyonu* olan önderlerin belirlemiş bulunduğu süreçler toplamı olarak anlamaktadır; bu gerekçeyle, Mustafa Kemal Atatürk’ün, 1920-1938 arasındaki işlev ve etkisine bilgi, bilinç, cesaret ve vizyon kavramları açısından bakılmasını tavsiye etmektedir (s.261).

Kavramlar üzerinde duran Sadık K. Tural, Mustafa Kemal Atatürk’ün yaşamı boyunca her konuda yapmış olduğu *durum tespitini* açıklamakta ve kendisi de tarihî olayları anlatırken metodoloji olarak bu yöntemi benimsediğini belirtmektedir.

“Yolumuzu Kavramlarla Belirleyelim” alt başlığıyla (s.187) Sadık K. Tural, kavramların önemine ve derinliğine dikkat çekmektedir. Burada başarılı bir lider olarak Mustafa Kemal Atatürk’ün “özgüven” özelliğine vurgu yaparak “komut” kavramı üzerinden Atatürk özelinde bunu örneklendirmektedir:

“Özgüven duygusu belirgin olan; güvenilir olduğundan şüphe edilmeyen; kahraman olduğuna inanılan bir komut vericinin emrini, komutunu, asker kendinden geçercesine dinler ve gereğini yapar.

“Size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum!” diyen Yarbay Mustafa Kemal’in bu emri, o askerin bedeninde ve ruhunda nasıl yankılandı? ” (s.189).

Sadık K. Tural’ın kitabında vurgulanan bir durum da 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu ve Balkan Türklüğü’nün iki büyük sınavdan geçtiği, bu sınavlarının ilkinin Balkan Savaşları ikincisinin de Birinci Dünya Savaşı olduğudur (s.196). Emperyalist güçlerin taşkınlıklarını artırıp, azınlıklarla yaptıkları işbirliklerine yer verilen eserde Mustafa Kemal Atatürk’ün Milli Mücadele’yi örgütleme safhaları ve bu sıradaki telgrafları dikkat çekmektedir.

Sadık K. Tural eserinde, savaşlara ilişkin verilen istatistikî bilgilerdeki rakamların farklılığına dikkat çekmektedir. Örneğin Çanakkale Savaşı’nda verilen istatistikî bilgilerdeki farklılığa değinerek titiz çalışmasını da gözler önüne sermektedir (s.204-205; Ayrıca bkz.32. dipnot, s.69).

Bir devleti yok sayan ve ortadan kaldıran iki anlaşmaya yer verdiği “Osmanlı Devletini Yok Sayan Metinler: “Mütareke” ve “Sevr”” alt başlığında aktarmış olduğu bölümü, kaynaklara dayandırdığı şu düşündürücü cümlelerle sona erdirmektedir:

“Emperyalistlerin kalıcı barış adına çözüm söyledikleri bu Sevr metnini, Padişah denilen kişi ile aciz hükümet imzaladılar. Saltanat Şûrası’nda ayağa kalkmak suretiyle oylama yapıldı. İlk ayağa kalkan kişi Vahdettin oldu. Sultanın ve yönetimin *kalıcı barış adına çözüm* iddiasıyla teslim olma, esaret ve zillet uygulamalarına razı olma anlamına gelen bu metinde öyle cümleler var ki, saltanat ve hilafet sevdalılarının bu cümleleri niçin görmezden geldiğine şaşırır kalırsınız” (s.208).

Eserin dipnotlarında kaynaklara dayandırılarak verilen ilâve bilgiler ise birer araştırma konusu olabilecek içeriklere sahiptir. Yine dipnotlara Sadık K. Tural, kitabın bütünlüğünü bozmamak adına eleştiri, bilgi düzeltmesi ve fikirlerini aktarmayı da ihmal etmemiştir. Dipnotlarda bilim insanlarının eserlerine atıfta bulunurken, eseri hazırlarken almış olduğu kişisel destek ve yardımları belirterek emek saygısına ve vefalılığına da bir bilim insanı olarak örnek olmuştur. Eser, ülkenin gelecek nesline tarih bilincini aşılama ve Mustafa Kemal Atatürk’ü anlama gayretiyle, Ata sevgisini kazandırmanın yanında bilim camiasına etik değerler ve nezaket adına kazandırdıkları değerlerle de anılmaya lâyıktır.

Sadık K. Tural, kavram ve tanımlara yer verdiği eserinde İstiklâl Savaşı’nı şöyle tanımlamaktadır:

“İstiklâl Savaşı, yokluğun, yoksulluğun ve çaresizliğin çok üstün teknoloji ve silahlara sahip olan emperyalizme karşı kazandığı bir müthiş zafer, Türk kahramanlığının yeni bir destanıdır. Onun başkomutanı Gazi Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Mehmetçikler 26 Ağustos sabahı başlayan büyük taarruzla 9 Eylül’de İzmir’de tamamlanan bir zafer kazandı.” (s.210).

Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk” Kitabında Dünya Liderini Anlamak,
Anlayabilmek

Dipnotlarda, kitaplarda az rastlanılan anılara da yer vermiş olması önemlidir. Bunlardan biri olarak konuyla ilgili paylaştığı bir anıda; Şükrü Kaya'nın 30 Ağustos Zafer Bayramı gecesi Çankaya'daki sofrada Atatürk'e yönelttiği soru karşısında aldığı cevabın önemini gözler önüne sermektedir:

“Şükrü Kaya 30 Ağustos Zafer Bayramı Gecesi Çankaya'daki sofrada “Paşam, İstiklâl Harbi'nde başkumandan sıfatıyla muharebelerde verdiğiniz emirler bir yerde toplanmış mıdır?” sorusuna verdiği şu cevap Atatürk düşmanlarını utandıracak bir anlam derinliği taşıyor: *“Bir gün, Kurtuluş Savaşı'nın, millî mücadelenin askerî tarihini yazacaklar belki de benim başkumandan sıfatıyla verdiğim bir yazılı ve imzalı emrime tesadüf etmeyeceklerdir. İstiklal Harbi'ndeki arkadaşlarım buradadırlar, hep bilirler. Ben muharebede daima o cepheden bu cepheye gider, yapılması icap eden harekâtî kumandanlara dikte eder, onlara not ettirir ve kendilerini ikna ettikten sonra şimdi ordu birliklerimize derhal bu harekâtın yapılmasını kendi imzanızla tebliğ ediniz! derdim.”* (19 numaralı dipnot, s.211-212).

“Savaş zarurî ve hayatî olmalıdır. Milletın hayatı tehlikeye maruz kalmadıkça savaş bir cinayettir” sözü ile barışı şiar edinmiş bir önder olan Mustafa Kemal Atatürk, İstiklâl Mücadelesi ile büyük devletlerin mandası olan diğer sömürgeci ülkelere de örnek olmuştur. Savaş durumlarını ortaya çıkaracak belli başlı olgulara değinen Sadık K. Tural, vatandaşların, halkın ve özellikle de gelecek nesillerin bu maddeleri bilmesi hatta örgün eğitim programlarında da bu bilginin aktarılması gerektiği üzerinde durmaktadır (s.110).

Sadık K. Tural eserinde söz ettiği ve Millî Mücadele'nin önemli belgelerinden biri olarak nitelendirdiği Amasya Genelgesi'ni yazarak emperyalizme savaş açan ve milleti de bu savaşa inandırarak mücadeleyi örgütleyen Mustafa Kemal Atatürk'e yöneltilen “Zafer nasıl kazanıldı?” sorusuna verdiği cevabın önemini paylaşmaktadır:

“Türk subayı kumanda etmesini ve Türk askeri ölmesini bildi ve böylece zafer kazanıldı!” diyen de ordusuna daim sevgi ile yaklaşmış güvenen de O'dur.”(s.212-213).

Eserde, Sadık K. Tural'ın çeşitli gün ve zamanlarda yapmış olduğu konuşmalara da yer verilmiştir. Bu konuşmalar, Sadık K. Tural tarafından yazılı ve kaynakçalı metinler haline getirilerek çeşitli dergilerde yayımlanmış makalelerden oluşmaktadır. Bu nevi bir konuşma Sadık K. Tural tarafından 10 Kasım 2008 tarihindeki Devlet yetkililerinin hazır bulunduğu Anma Töreni'ndeki konuşmasıdır. Kaynaklarla beslenen çalışmada kavramlar üzerinden başlangıç yaparak benzetmek fiili ve benzeşerek bütünleşmek kavramlarının bir ulus için öneminden bahsetmiştir (219-220). Eserin birçok yerinde de benzeşerek bütünleşmek kavramının önemle vurgulandığı görülmektedir ki (s.260) vatandaşlık eğitimi ve bilinçli vatandaşlık konusunda da dikkatle incelenmesi gereken bir tanımdır.

Yine bu konuşmasında 21 Haziran gecesi, Genç Paşa'nın kaleme aldığı Amasya Tamimi'nin, ki Tural bu genelgeyi diriliş belgesi olarak isimlendirir, taşıdığı önemin belgenin ilk cümlesinde yazan bir uyandırma çığılığı olduğunu vurgulamıştır.

Sadık K. Tural eserinde, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bağımsızlık mücadelesindeki ve emperyalizmle savaşındaki zaferi, Mustafa Kemal hareketi diye tanımlar ve bunun beş temel özelliğini maddeleştirir:

“Birincisi, kişi ve toplum ölçeğinde, özgüven duygu ve düşüncenin uyandırılması...

İkincisi, bedeli ne olursa olsun, bağımsız bir devlet sahibi olma imanı etrafında bütünleşmek...

Üçüncüsü, benzeme, benzeşme ve istikrar içinde bir arada yaşama bilinci...

Dördüncüsü, yeniden oluşturulan otoriteyi benimseme ve onun tamamlayıcısı olan hukukun/adaletin eşitlikle işletilmesi; toplumun istikrara kavuşturularak, üretim ve tüketime katılması, kalkınma heyecanı duyması...

Beşincisi ise, düşmanını caydırıcı ve caymayanı kahredici bir millî ordu kurup, ordunun rejimi/otoriteyi koruması, hem cumhurun, hem ordunun parçası olma bilincinin, her vatandaşta uyandırılması...

Bu beş maddeyi, aslında, bir maddeye dönüştürebiliriz: *Bağımsız devlet, şerefli millet olma düşüncesine sahip çıkarak, millî düşüncenin biçimlendirdiği davranışlarda bulunarak, millî bütünlüğün sağlanmasına imkân veren, benzeştirici kurum, kuruluş ve yöntemleri hayata geçirmek.*

Ortak paydası bağımsızlık ve benzeşme, yeniden millî bütünleşme, yeniden millî yapılanma, millî erk'e bağlanma hareketi olan Türk İnkılâbı da, Atatürkçü düşünce de, işte budur.” (s.228).

Sadık K. Tural Mustafa Kemal Atatürk'ün, bir benzeştirme modeli olarak Türk İnkılâbını, Türk modernitesini ortaya çıkardığını anlatmaktadır (8. Dipnot, s.230):

“Türk İnkılâbı her yanıyla ve yönüyle; Atatürk'ün, köklerini vatanseverliğe, tarih bilincine ve dil duyarlılığına bağladığı yepyeni bir benzeştirme modelidir. Türk İnkılâbı, eşi neredeyse yok denilebilecek türden bir başarının, emperyalizme karşı kazanılmış askerî, siyasî ve ekonomik zaferin adıdır.” (s.230).

“Atatürk'ün önderliğindeki Türk İnkılâbı, milliyetçiliği, bağımsızlığı, Cumhuriyeti, Türk kalkınmasını ve Türk modernitesini devletin aslı özelliği sayan; dışarıda da, devleti ve milleti, onurlu ve saygın kılarak, hâlâ geçerli olan Lozan ve Montrö anlaşmalarını imzalatma iradesine sahip bulunan *bir fikir ve uygulamalar bütünüdür*” (s.262).

Türk inkılâbının mutlak bir ihtiyaçtan doğduğunu, Mehmet Arif Demirel tarafından kendisine ulaştırılan “Atatürk'ü Koruma Kanunu Konusundaki Anket”e verdiği cevaplarda ayrıntılı açıklamış ve eserinde de bu ankete yer vermiştir⁵. Bu metinde Sadık K. Tural bir durum tespiti yaparak 100. Yıl kutlamalarına yetiştirilmek üzere bir çalışma başlatılmasını da önermektedir:

“1923-1938 yılları arasında Atatürk'ün önderlik ettiği sosyal, kültürel ve ekonomik hamlelerin, kurumlaştırmaların ve bütünleşme ile kalkınma heyecanı nitelikli oluşumların her birini, o tarihteki komşumuz devletler ve Avrupa'dan seçilecek beş ülke ile *mevcut ne idi ne yapıldı* soruları ışığında karşılaştırmak TC'nin 100. yıl kutlamalarının problematiği olmalıdır.”(s.247).

⁵ “Atatürk'ü Koruma Kanunu Konusundaki Anket” başlıklı çalışma, Mehmet Arif Demirel tarafından daha sonra kitap olarak basılmak üzere yapılmış bir çalışmadır. Demirel tarafından yapılan bu anket çalışması seçilen bilim insanlarına yazılı şekilde gönderilmiştir. Bkz. Sadık K. Tural, *Age.*, s.241-253.

Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk” Kitabında Dünya Liderini Anlamak, Anlayabilmek

Kavramların önemine değinen Sadık K. Tural, Mustafa Kemal Atatürk’ü anlamak için şu on kavramın O’nun hayatındaki yerini bilmek gerektiğini belirtmektedir:

“Özgüven duygusu; samimiyet; istiklâl; millî hüviyet; milliyetçilik; halkı sömüren kişi ve grupları yok edici kararlı mücadele; muasır medeniyet, değiştirip dönüştürme iradesi; içte ve dışta başkaldırılmadıkça barış; vizyon”. (s.255).

Bir dil uzmanı olarak Sadık K. Tural’ın, kavramları, deyimleri ve benzetmeleri çok yerinde seçtiği eserin tamamında görülmekle birlikte doğa olaylarıyla benzettiği durumlar da akılda kalması ve anlamlandırılması açısından son derece değerlidir. Örneğin “Depremler Yılların Korkusuz ve Bilinçli Kahramanı” başlığında devletin o günkü durumunu deprem gibi bir doğa olayıyla açıklaması takdire şâyândır (s.315-331). Depremle yerle bir olmuş olan bir devleti⁶ yeniden ayağa kaldıran ise Mustafa Kemal Atatürk’tür (s. 322; 331; 337).

Bu deprem karşısında Mustafa Kemal Atatürk’ün İstanbul’da bulunduğu altı ay içerisinde yapmış olduğu durum tespitindeki soruları şöyle aktarıyor Sadık K. Tural:

“Durum tespiti şudur: Maddi ve manevî olarak nelerimiz var, nelerimiz eksik, neyiz yok? Kim bizden neler almak istiyor, engelliyor, düşmanlık ediyor, edebilir? Biz diyecek bir topluluğu oluşturmak için neler yapmalıyız?

Mustafa Kemal Paşa altı ayın sonunda, yaptığı durum tespitine bağlı olarak Anadolu’ya geçmek dışında bir çözüm bulunmadığı kararını verdi. Bunu ilk kez bir muhalif gazeteciye söylemişti. Alemdar gazetesinde yazan Refi Cevat adlı kişi, Kemal Paşa ile Şubat 1919’da bir söyleşi yapmış. Gazeteci tam çıkarken Kemal Paşa söyle demiş: “Refi Cevat Bey, siz sormadınız, ama yazmamanız kaydıyla söylemek isterim: Ne yapmalı bu durumda? Anadolu’ya çıkmalı, mücadele oradan başlatılmalıdır.”(s.91; 338).

Sadık K. Tural, Mustafa Kemal Atatürk’ün Sivas Kongresi Açılış konuşmasının tarihe vurulan bir damga ve alınan kararların ise ilk Türk Cumhuriyeti’nin temel taşlarından olduğunu vurgulamaktadır (s.347).

Sadık K. Tural çalışmalarıyla, faaliyetleriyle tarih bilincinin kazanılması konusunda yapmış olduğu çalışmalarını; çeşitli yayınlar, konuşmalar, röportajlar ve gazete-dergi-televizyon kanallarında yaptığı söyleşilerle sürdürmektedir. Eserinde konuyla ilgili daha önce yapılmış olan söyleşilerine de burada yer vermiş olması (s.353-397) bilgiye ulaşılabilirliği sağlama ve bilginin yaygınlaştırılması adına oldukça faydalıdır.

Eserin son bölümü diyebileceğimiz “Tarihten Gelen Uyarılar” başlığı;

-Havza’dan Gönderilen Bazı Telgraflar,

-Mustafa Kemal Paşa’nın Sivas Kongresi’ni Açış Konuşması,

-Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi alt başlıklarıyla tarihten önemli bilgi ve belgelerle geleceğe seslenmektedir (s.403-437). Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün, en büyük eserim dediği Cumhuriyet’i, geleceğin gençlerine emanet etmiş olmakla düşünce mirasına sahip çıkılması gerektiğini de çeşitli söz ve eylemlerinde dile getirmişti. Bunları ortaya çıkarmak, gelecek nesillere aktarmak, geleceğimizi tarih bilgisi üzerine kurmak, vatandaşlık bilincinde olan biz bilim insanlarına düşmektedir. Bu bilinçte

6 Sadık K. Tural depremler yılları olarak 1912-1922 yıllarını esas aldığı söylemektedir (s.91).

olmak ve eserler ortaya çıkarmak ne büyük bir görev bilincidir. Bu anlamda değer taşıyan, yakın tarihimizi ve Mustafa Kemal Atatürk'ü kavramlar üzerinden anlatmaya çabalayan bu eseri kaleme alan Sadık K. Tural'a genç tarihçiler minnettar olacaktır. Bu telgrafları ve belgeleri okudukça Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının içinde buldukları zorlukları, yoklukları, iştahı kabarmış emperyalist güçlerin paylaşım planları ve işgallerini, entrikaları, tutuklamaları, yasakları, engelleri, işbirliklerini, din sömürsünü, toplumsal iflası, ekonomik olarak tükenmişliği, umutsuzluğu ve bunun gibi tüm kötü yapının çıplaklığıyla ortada olduğu depremlili yılları görmemiz hatta yaşamamız mümkün. Bu eseri okurken, toptrağın ruhu, ataların ruhu sizinle konuşuyor.

Kitap Kişi Adları dizini ile sona ermektedir (s.439-447).

Sadık K. Tural kitabın farklı yerlerinde ve kitabın başlangıcında yer alan "Atatürk'ü Kimler Anlamadı" başlığında Mustafa Kemal Atatürk'e yapılan kasıtlı saldırılardan, akıl tutulması yaşayan iç ve dış düşmanların varlığından bahsederek, ulusun vatandaşlarına ve gelecek nesillere, bu konuda gerçek bilgilerle donanımlı olmalarını, fesat ve kışkırtma içerikli bu oyunlara karşı uyanık olmalarını da önemle vurgulamaktadır. Eseri kaleme almasının bir diğer sebebinin de Mustafa Kemal Atatürk'ü anlamak ve anlatmak olduğunu bir kez daha yinelemektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ü "büyük lider", "büyük devrimci", "büyük yalnız" olarak isimlendirirken "Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı yeterince tanıdık ve anladık mı?" (s.21) sorusu ve devamında gelen soru listesi ise kitaba başlangıç yapan okuyucuyu heyecan duygularıyla sorgulama süzgecinden geçirmektedir:

"Yalnızca 57 yıl yaşamış, cepheden cepheye koşmuş, lider kavramının bütün özelliklerini şahsında toplamış, "büyük lider", "büyük devrimci", "büyük yalnız" Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı yeterince tanıdık ve anladık mı? Atatürkçülük adına söylenenlerde, yazılanlarda, Mustafa Kemal Atatürk'ün büyük değişim ve dönüşümlerle Türklüğü diriltmek, cehaleti, yoksulluğu ve "kimsesiz"liği yok etme savaşçısı olduğunu kavrayabiliyor muyuz? Aydınlarımız O'nun bağımsızlık ve egemenlik bilincinin kökleşmesi bağlamındaki mücadelesinin yurt içinde ve yurt dışında hangi kişi ve odaklarca engellenmeye çalışıldığını yeterince biliyorlar mı?(..)

Gazi Paşa'yı, Mustafa Kemal Atatürk'ü tanımayan, peşin hükümlerle kirlenmiş duygu, düşünce ve hayalleri ile davranışlarını, cemaat psikozlarına ait çirkin ve bayağı iftiralılarını sürdürenler hem bilgiden hem insaftan nasipsizler.

Atatürk'ü eksik veya yanlış tanıma konusunda, azınlık ruhlular ile iman-ibadet bezirgânları çok çalıştı; emperyalist ülkeler de bilerek isteyerek onlara destek verdiler, içimizden devşirdikleri muhterisleri kullandılar. 'Yunan askeri ülkeyi işgal etseydi de, 'Keşke ATATÜRK olmasaydı' diyebilen vicdansızların, akıl tutulması yaşayan azınlık ruhlu yaratıkların, hoşgörü hattâ itibar görebildiği bir ülke düşünün. Ülkemizde gerçeği anlatmaktan yorulmamak da önemli bir görevdir". (s.21-23).

Yakın tarihimizi anlamak, Mustafa Kemal Atatürk'ü anlamak adına yapılan çalışmalara katkı sağlayan bu eser farklı noktalardan ufuk açıdır. Mustafa Kemal Atatürk'ü anlatan bir çok tarihi kitapların yanında edebiyat kökenli bir bilim insanının Mustafa Kemal Atatürk'ü anlatması; tespit ve değerlendirmelerini ana kavramlara dayandırıp olayları ve kişileri o kavramdaki yerleri açısından değerlendirmiş bulunması eserin farklılığını ortaya koymaktadır. Her ele aldığı kavramı öncelikle kökenini gösterip mutlaka tanımlamış olması da, aynı konularda yazılmış eserlerden farklı kılan yanıdır. Tarih bilinci, dil bilgisi, vatandaşlık eğitimi, gençlere öğüt, birinci el kaynaklarla doğru bilgiye erişim, sorgulama ve

Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk” Kitabında Dünya Liderini Anlamak,
Anlayabilmek

değerlendirme gibi saymakla bitmeyecek faydalar sağlayacak çok yönlü bu eseri armağan eden Prof. Dr. Sadık K. Tural Hocamıza teşekkürü bir borç sayarım.

Kaynak

Tural, Sadık K. (2022), *Yüzyıla Damgasını Vuran Önder: Atatürk*, Gözden geçirilmiş ve eklerle 3. Baskı, Ankara: Eğitim Dostları Vakfı Yayını.